

Akkor is karácsony volt

A Dobos Mariann által nagy gonddal összeállított két interjú-kötet, az 'Akkor is karácsony volt (1944)' és az 'Akkor is karácsony volt. Bölcsészek 1956-ról' című a megélt történelem egyedi példáit idézi.

Akinek sorsa megadta, hogy megélje 1944 és 1956 karácsonyát, mindkettőről őriz valamilyen emléket. Én magam 1944 ünnepét, kisgyerekként, Losoncon töltöttem. Nem tudtam, természetesen, hogy ezen a napon végzik ki Sopronkőhidán *Bajcsy Zsilinszky Endrét* (akinek emléktáblája előtt megyek most mindennap haza), meg azt sem, hogy Debrecenben már ülésezik az Ideiglenes Nemzetgyűlés. Csak a félelemre emlékszem. A szétlőtt városra, egy nyomdára, melynek utcai frontja a légnyomástól kidőlt, a szétszórt, felvágatlan kártya-ívekre, a lakásunkra, a Magyar Remekírók köteteire, melyeket az orosz katonák kihajigáltak az utcára, hogy ne kelljen a pocsolyában lépkedniük, meg az apám mozdulatára, amint szó nélkül felvett egyet az átvizeződött-megtaposott könyvek közül, a kuruc költészet gyűjteményét (a könyv ma betűrend szerinti helyén ott van a könyvespolcunkon).

1956 karácsonyáról több emlékem van. Érettségire készülő diákként nem hittem azoknak, akik a fegyveres harc folytatásában bíztak, meg azoknak sem, akik az amerikai elnökválasztás utáni időkre számítottak. Tudtam, hogy október 25-én a Parlament előtti sortűzben több százan haltak meg (patakokban folyt a vér, mondta a barátom, aki véletlenül úszta meg a sortűzet); hallottam a magyaróvári vérengzésről; az unokabátyám századosként nem írta alá a tisztí hűségnyilatkozatot, s decemberben már régi szakmájában dolgozott hentesként; nagybátyám, aki 1945 előtt imádott katonatiszt lenni, ezzel szemben aláírt, s így ismét felvehette az egyenruhát, melyet a Néphadsereg szervezésekor vetettek le vele.

És erősen félttem. Mindenekelőtt a halálos kórban szenvedő anyám miatt (aki egy évvel később meg is halt). Féltettem tizenöt éves öcsémet, aki november 4-én, este indult el gyalog Mátyásföldről, a volt II. Rákóczi Ferenc Katonai Középiskolából, miután a beözönlött szovjet csapatok elkergették a benne lévő diákokat; otthon dekkolt, nem tudtuk mi lesz vele. Meg féltettem kilencéves kisebb testvéretem. De nem sokat tipródhattam. Mivel édesanyám nyugdíjából éltünk négyen, ezért december 20-án öcsémmel együtt beálltunk segédmunkásnak, ahhoz a kőműves mesterhez, aki a tanklövedék-szaggatta leánygimnáziumot igyekezett rendbehozni (miközben a tér másik oldalán lévő fiúgimnázium egyik szárnya földig lerombolt állapotban jelezte, mi is volt itt nem sokkal ezelőtt). Feltehetően még 24-én délelőtt is dolgoztunk. Karácsonyfára nem emlékszem. Ünnepi asztalra sem.

A megélt történelem emlék-morzskáira az elmúlt hatvan évben nálam is, másoknál is rátelepült a családi-baráti történelem, majd a hivatalos köz- és politikai történelem. Az első az emlékfoszlányokat magyarázta, kiegészítette, árnyalta, értelmezte. A második az elsővel élesen ellentétes volt.

A történelemben 1944 először az önzetlen felszabadítás és a magyar partizánharcok korszaka lett (*Nógrádi Sándor* 'Emlékeim' című 1961-es könyvében), az antifasiszta öszszefogás időszaka, a „polgári irodalom [...] mocsári virágzásá”-nak kora, „a nyugati orientációjú nagypolgárság irodalma (*Márai, Zilahi* – így!); az ugyancsak nyugati (francia) orientációjú, munkásságtól való paraszti és értelmiségi elkülönülést hirdető *Illyés, Németh László* stb.” korszaka (*Horváth Márton* 'Lobogónk: Petőfi' című, 1950-ben közreadott cikkgyűjteményében). 1956 karácsonyán – az MSZMP ideiglenes vezető testületének jegyzőkönyvei szerint – a legfontosabb probléma a kormánynyilatkozat megszöve-

gezése volt. Ebben hangsúlyozni kellett (mondta *Kádár János*) „ha a szovjet csapatokról beszélünk, nem egyszerűen katonai hadseregről van szó, hanem a proletárinternacionális szelleméről, segítségéről”. 1956 karácsony később a konszolidáció kezdeteként szerepelt, amikor is a magyar nép rájött, miként akarták horthysta katonatisztek és nyugati imperialisták megfojtani a néphatalmat, kiszakítani Magyarországot a szocialista táborból. Még később, miközben a látványos megbélyegzés a társadalmi előrehaladás alapfeltevéle maradt, a „véres ellenforradalom”-ból „októberi események”, sajnálatos események”, legvégül „népfelkelés” lett.

1944 és 1956 karácsonyára ma sem egyformán emlékeznek az emberek. És még hosszú időnek el kell telni ahhoz, hogy a köz- és politikatörténelem előfeltevések és rejtett indulatok nélkül gondolhasson erre a két korszakra.

Dobos Mariann első gyűjteménye a sorsfordító 1944/45. év históriájához tesz hozzá nem elhanyagolható részleteket.

A sokáig hangoztatott elképzelés szerint a második világháború magyarországi befejeződését a lakosság felszabadulásnak élte meg. Erre azok vártak, akik 1945 előtt nem vagy nem kellő mértékben élhettek a jogkiterjesztés lehetőségeivel: nem szereztek magántulajdont, csupán munkaerejükkel rendelkeztek, nem férhettek hozzá a kulturális-tudományos javakhoz, nem tudták artikulálni politikai vágyaikat, félő gyanakvással vagy a veszély biztos tudatában éltek meg a revízióra épülő magyar kül- és belpolitikát. Ők úgy képzelték, a hatalmat megtestesítő és gyakorló uralkodó réteg helyébe automatikusan az igazság és méltányosság lép, s mindezek révén új távlatokat nyit meg a történelem.

Mások a megszabadulásban reménykedtek. A faji-vallási alapon diszkrimináló hitleri Németország, az úgynevezett „zsidótörvények”-et bevezető Magyarország hivatalos rendelkezéseivel sokan és sokféleképpen nem értettek egyet. Voltak akik elvből ellene voltak mindenfajta diszkriminációnak. Mások, akik átmenetileg hitelt adtak az első világháború és a magyar tanácsköztársaság után felerősödött politikai antiszemitizmusnak, visszarettentek, amikor kiderült, a felvidéki bevonulásban résztvevő századokban, 1938 novemberében már minden esetben volt egy zsidó szakasz, melynek a katonái nem mehetek szabadságra, nem kaphattak csomagot. Az 1939. május 5-én kihirdetett második „zsidótörvény” pedig a régen „kikeresztelkedett” izraelita vallásúakat is érintette (például az itt megszólaltatott *Görög Sándort*, akinek az édesanyja már katolikussá lett családban született, édesapja katolikus hitre tért, őt „buzgó katolikusnak és magyar hazafinak nevelték”). Megszabadulást vártak azok is, akik keresztény mivoltukban nem tudták elfogadni embertársaik üldözését. Így emlékezett például *Ván Zsuzsa*, a legfiatalabb magyar nő szerzetesrend, a Mária Társaság 93 éves tagja (és még sokan mások, köztük például a személyes baráti körünkbe tartozó kedves és szeretetre méltó *Bárdossy Eugénia*, a kaszai Szent Antal árvaház igazgatónője, aki másodunokatestvére, *Bárdossy László* miniszterelnöksége idején a Margit körúti fogházba került a zsidók pártolása miatt).

Ebben a kötetben a felszabadulásra és a megszabadulásra várók az 1944 őszen és telen a politikai terrort megvalósítókkal és a szavaknak naivan hitelt adókkal kerültek szembe. Közülük legtöbbször a kiszolgáltatottságot őrzi egyéni vagy családi emlékeztükben. *Görög Sándor* például, akinek édesanyját, nagyanyját, nővérét Auschwitzba vitték, akit apja, dr. *Görög Dénes*, a szombathelyi kórház köztisztviselőként álló főorvosa, pécsi egyetemi magántanár, nemzetközi híró patológus baráti segítséggel a kőszegi missziós házból helyezték el, felidéz, miként lakott együtt a páterekkel és a nyilas kormány odatelepített kabinetirodájának munkatársaival. A karácsony neki konkrét történetet is jelent. A városban „kutyakorbácsos nyilasok szedték össze” azokat a röpcédulákat, melyeket az angol-amerikai repülőgépek dobtak le a háború valódi állásáról tudósító hírekkel. Mivel tilos volt ezekhez a röplapokhoz nyúlni, a nyilas tisztviselők a bújtatott kisgyereket kérték, vigye oda nekik a röpcédulát, ugyanis ők is kíváncsiak voltak arra, miként alakul a hadihelyzet. *Ván Zsuzsa* arra emlékszik, miként „lőtkék, tuszkolták” a rendőrök a

zsidókat egy hullaszállító kocsiba, amikor „az már annyira zsúfolt volt, hogy az ajtaját sem lehetett becsukni.” *Mezei András* emlékeztében a Wesselényi utca 44–46-ban lemészárolt pincelakók emléke maradt meg, és a Wesselényi utca 44. pincéjének későbbi képe a pokrócba beburkolózott, megfagyott, ülve meghalt hetven öregasszony „apokaliptikus látvány”-a. A *Pálos Miklóssal* készült beszélgetésben megjelenik a későbbi filmen is feldolgozott lokáltulajdonos, Miss Arizona, aki a gestapósoknak estélyt rendezett, hogy elengedjék a férjét; *Rozsnyai Sándort* egy éjszakára el is bocsátották, hogy azután addig fürdessék a jéghideg vízben, amíg belehalt.

A politikai terrort megvalósítók és a végsőig kitarók itt differenciáltan jelennek meg. Olvashatunk az emlékezőekben, természetesen, üvöltő, kegyetlen, a gépfegyveréhez kapkodó nyilas pártszolgálatosról, az egyetlen „vezért”, *Szálásit* ismerő nyilas parancsnokról, a „feltétel nélküli” ellenállásra készülő budafoki gyárigazgatóról. De megjelenik a „jólelkű rendőr” is, aki *Szilágyi György* bittal is nehezen járó édesanyjának a gyalog-

menetben a karját nyújtotta, akit aztán a megmenekedett asszony „évtizedeken át emlegetett és áldott”. Feltűnik egy másik interjúban egy ezredes, aki 1945 februárjában a hozzá vezényelt karpaszományosoktól azt kérdezte, mi a tervük „a győztes háború után” a „hungarista Magyarországon betöltendő pozíciókat” illetően. Olvasható egy (feltételezhetően arisztokrata) hölgyről, „Marie néni”-ről, aki 1944. december 27-én „teljes szívvel rajong[ott] a németekért, de leginkább Hitlerért”. Es *Mezei András* emlékeiben feltűnik az apja is, aki 1944 végén még azt hitte, „nincs mit félni, a németek rendesek, elvisznek Németországba, ott dolgozni kell”.

Az „Akkor is karácsony volt (1944)” és az „Akkor is karácsony volt. Bölcsészek 1956-ról” című kötetek az egymás mellé rakott interjúkkal, az egymást kiegészítő beszélgetésekkel, egy-egy részmozzanat többféle megközelítésével, a párbeszédbe bekapcsolt levelekkel, nyilatkozatokkal, a szöveg keletkezéstörténetének bevonásával és a szövegformálásra utaló reflexiókkal érdekes, műfajt megújító vállalkozások. És igazolják Tacitus gondolatát. „A történetírás legfőbb feladata – olvasható a római történetírónál –, hogy a virtus tettei ne hallgattassanak el, és hogy a hitványnak félnie kelljen az utókor megbélyegzésétől.”

A kötetben a maga valóságában jelenik meg a gyerekeket nem bántó szovjet katona alakja, a nem „zabráló”, öntudatos tiszt, aki „barátságos volt”, kenyeret adott. A *Kodolányi János* fiával készült interjúban felvillan az esténként *Puskin* verseket szavaló százados, a *Szabó Lőrinc*-versben megöröszött *Temirkul Umetoli* „kirgiz poéta” orosz

párja, a „szellemi atyák nevét” idéző „művelt és érdeklődő” ember. A *Szabó Magdával* volt beszélgetésben szó esik Debrecen városparancsnokáról, *Malinovszkij* marsallról, aki kinyitatta a templomot, bántatlanságot biztosított a papoknak, s mentességet adott a későbbi író nő szüleinek a fizikai munka végzése alól. A *Kodolányi*-beszélgetésben azonban megjelenik egy tatár tizedes is, aki beszélgetni járt a családhoz, alkalmanként egy-egy kenyeret vitt magával, s akit az oda beszállásolt ukrán tiszték felelőségre vontak, hogyan merészel oda járni, ahol két feljebbvaló lakik, olyan „egyenlőség” ugyanis, amelyik ezt megengedné, „csak az újságban létezik”.

A visszaemlékezésekben sokszor feltűnik a minden mozdítható értéket elvivő és a nőkel erőszakoskodó szovjet katona képe is. Az utóbbit idézi *Polcz Alaine*, felemlegetve a megerőszakolt kislány és a felesége védelmére szót emelő, pisztolygolyóval azonnal elnémított férj emlékét, megrendítően idézve fel a maga fiatalasszony-tragédiáját: az első esetet, amikor nem tudta pontosan, „hány orosz ment át rajta”, meg a másodikát, amikor 8–10 orosz katona vette birtokba, akik „nézték a karórárt, hogy kinek mennyi idő jut, sür-

gették egymást és kérdezték: dobre robota?” De ez volt a sorsa Mezei András rokonának, „Rózsi néni”-nek is, akit hét orosz erőszakolt meg. És sok asszonynak, akiknek erőszakoskodás közben a gerincét is eltörték. ”Minden nagyobb harc után – összegezte maga és mások tapasztalatait Mészöly Miklós későbbi felesége, Polcz Alaine – szabad rablás és szabad erőszak járt” a katonáknak. Németh Lászlónak, aki megpróbált megakadályozni egy hasonló esetet, a vezénylő tiszt mondta: „[...] olyan szabály nincs, amely alapján az első éjszaka bármelyik katonáját meg tudná állítani.”

Differenciáltan jelennek meg a beszélgetésekben a Wermacht-tisztek is. Köztük is vannak sablonokká merevült erőszakos alakok. És vannak hamis papírokkal bujkáló, a kórházban becsülettel dolgozó zsidó lánnyal udvarias, előzékeny katonák – *Szilárd Klára* emlékezete szerint –, sőt olyan is, éppen annak a kórháznak az igazgatója, aki zsidó- és angolbarátként még támogatja is a Svájcba menekülni szándékozó üldözötteket.

Az „Akkor is karácsony volt. Bölcsészek 1956-ról” című interjúkötetet lapozgatva a politika és az irodalom korszakminősítésének ellentéte tűnik először szembe. A forradalmi megmozdulást az MDP Központi Vezetősége 1956. október 24-én „ellenforradalmi, fasiszta elemek művé”-nek minősítette. Az MSZMP Intézőbizottsága november 1-jén „népünk dicsőséges felkelésé”-ről, december 5-én már „sajnálatos események”-ről szolt. 1957 januárjában mindez „a népi demokratikus rend megdöntésére irányuló szervezkedés”-sé vált. Ez a minősítés a hivatalos politika szférájában nem változott 1989-ig (*Grósz Károly* még 1988 júniusában, a munkásörparancsnokok országos gyűlésén is „ellenforradalom”-ról, néhány hónappal később „ellenforradalmi veszély”-ről szónokolt.) Az irodalomban ugyanakkor a korszak és a rendszer működésének mechanizmusa végig azonos megítélést kapott. *Schéner Mihály* a vele volt beszélgetésben „kozmosz jelenség”-nek, kirekesztésmentes, világméretű csodá”-nak mondta 1956-ot. Szabó Lőrinc (a *Kabdebó Lóránttal* készített interjú szerint) 1956-ról a „Szózat” parafrázisát készítte megírni november végén. *Bibó István* (olvasható *Szigethy Gábor* 2003-ban megjelent gyűjteményében) 1957-ben „a magyar helyzet”-et „a nyugati világ”, a kommunista tábor”, „a világbéke” botrányának nevezte. A magyar irodalomban 1956, az azt megelőző és követő rendszerversekben, prózában, színházi bemutatókban (vagy azok betiltásában, az előadást követő retorziókban) hasonlóképpen jelent meg. Így volt az *Örkény István* „Pisti a vérzivatarban” című 1969-ben betiltott, utóbb engedélyezett) darabjában, *Latinovits Zoltán* 1972-es veszprémi Németh László-rendezésében, *Tolcsvayék* 1973-ban előadott „Nemzeti dalá”-ban, *Háy Gyula* „Isten, császár, paraszt” című színdarabjának 1982-es rep-rízén, *Nádas Péter* „Találkozás”-ának 1983-as stúdió-előadásán. *Nagy Gáspár* 1983-ban írt verse, az „Örök nyár: elmúltam 9 éves” és az 1986-ban megjelent „A fiú naplójából” már áttételek nélkül kapcsolódott 1956-hoz.

Ez a gyűjtemény a korszakot és az eseményeket megélt emlékezése, ugyanakkor néhány új szempontot is megfogalmaz.

Az egyik a forradalom kirobbanásának és meglódulásának okait boncolgatja. A *Szigeti Jenő*vel készült beszélgetésben a történések – melyeknek titkos iratanyaga, részben ma is a volt Szovjetunió irattáraiban lappang – világpolitikai háttérben jelennek meg. Eszerint 1955-ben, amikor az oroszok kivonultak Ausztriából, s nem tartózkodtak katonai erők Csehszlovákiában és Romániában, megnyílhatott volna a lehetőség Kelet-Közép-Európában az 1949 előtti parlamentáris demokráciához való visszatérésre. Kabdebó Tamás a „kossuthi konföderáció újrakezdésé”-nek az esélyét is elképzelhetőnek gondolja. *Nagy Imre* (olvasható fejtegetéseiben) talán a „korporatív demokrácia”, a „magyarul” megvalósítható „skandináv példa”-követésben bízott, kereste a „módját”, „hogyan lehet egyszerre becsületesnek és kommunistának maradni”. *J. Tóth István*, a bölcsészkar később mártírhalált halt történész-dékánja, „a szociális helyzet” romlása következtében 1957 tavaszára prognosztizálta a társadalmi robbanást. *Szigeti Jenő*, *Kabdebó Tamás*, *Szakács Sándor*, *Kövesdy Pál* nem zárják ki annak a lehetőségét, hogy ebben a világhely-

zetben 1956 „előkészített” fegyveres provokáció volt (Szigeti Jenő), melyet a semlegesé váló Ausztria siettetett (Kabdebó Tamás), s melyben „szervezőként”, benne lehettek „sötét erők”, „ellenünk dolgozó titkosszolgálatok”, esetleg az „oroszok is” (Szakács Sándor), akiknek ezzel az volt a céljuk, hogy „le tudja[k] tiporni az országot” (Kövesdy Pál). Máté Imre szerint, akinek *Benke Valéria* 1956 szeptemberében mondta: „Imre! Vigyázzon, mert magukat figyelik”, a „történészek” ekkortájt arról beszélgettek, „mit tehetnének anélkül, hogy az a nemzeti tragédiává fajuljon”. A provokáció-elméletet erősíti (Szigeti Jenő szerint) a tény, miszerint október 23-án éjjel már Jugoszlávia felől érkeztek be-
vagonírozott tankok Magyarországra, a Makó és Szeged környékiek ugyanakkor szovjet seregtettek határátlépésére és előnyomulására emlékeznek. Az október 25-i, parlament előtti vérengzés is előkészített provokáció volt. Szigeti Jenőt az orosz kiskatonák nem engedték az épület közelébe („ne menj – mondták neki –, itt löni fognak”), tudták, „hogyan az ávosok bent vannak”. Hasonlóan vélekedik *Tóth Zoltán*, *Tóth István* fia is.

A meglóduló események megzavarták az embereket. Azok, akik a korporatív demokráciában bíztak, köztulajdonon alapuló „emberarcú szocializmus”-t akartak, nem akartak „radikális” fordulatot (*Kopácsi Sándor*), ezt kívánta Borsod megye első titkára, *Földvári Rudolf* és a körzet katonai parancsnoka is (a parancsnok lánya, *Zombori Katalin* emlékezete szerint), mások félttek attól, hogy az oroszok majd „azt hiszik, a magyarok ki akarnak szállni” (Kövesdy Pál). Sokan a határozott újat kezdés mellett voltak. Elutasították azokat, akik az 1945 előtti világban katonák voltak, ezt tette a budai vár védelmét szervező pap, *Végyvári Vazul*, amikor elhárította vitéz *Szentkirályi Gusztáv* koronaőr alezre-des szolgálatait, ezt idézte fel *Határ Győző*, akinek a fiatalok nem adtak fegyvert, hiszen „ráverhetik, hogy fasiszta, mert megjárta a világháborút”. Számukra a „forradalom tisztasága” volt a legfontosabb. Ez a törekvés hozta döntéshelyzetbe a budapesti egyetem *Harmatta Jánost*, *Borzák Istvánt* és Ritoók Zsigmondot. Harmatta, Borzák és Ritoók professzorokat, a klasszika-filológia már akkor is jelentős tudósait a bukás után „átszervezték” és középiskolába helyezték. Az ELTE-n hivatalban maradók közül a feltétlen kiszolgálóké lett a vezető szerep. Az egyikük, tudható *Rónay Lászlótól*, az egykori hallgató most megjelent „Legyél önmagad” című könyvéből, tanszékvezetőként az órán a munkásörök egyenruháját viselte, szakálla beleakadt oldalszíjába”, s *Dzsambul Dzsabajev*, úgynevezett népi költőt, aki a 20. században (olvasható az 1972-ben megjelent Világirodalmi lexikonban) „megújította” a kazah népi eposzt, „Homérosz méltó örökösé”-nek nevezte. Egy másik háromnevű, aki a Bölcsész tudományi Kar dékánja volt, *Borzák István* megőrzött dokumentuma szerint 1958 januárjában így szónokolt: „Ha egy marxi felismerés szerint a történelem semmit sem csinál fölöslegesen s mindig célba ér, akkor [...] az értelmetlen ellenforradalmi októbert is csupán azért produkálta, hogy megmutassa: mi-csoda vereség és erkölcsi gyalázat vár azokra, akik felszabadítva a gonoszság és ostoba-ság pokoli erőt s felidézve a hitleri fasizmus minden gyalázatát, összefogtak, hogy megdöntsék tíz év építő munkájának minden pozitív eredményét”.

A másik új szempont, amelyet a gyűjtemény felkínál, az 1956-os szovjet katonai jelenlétre utal. Az október 23-i tankszállítás és a legelső hadmozdulatok azt jelzik, az események nem érték váratlanul az oroszokat. A *Jelcin*-dosszié anyaga mutatja: a forradalom leverésének részletes terve már október vége előtt elkészült. A parlament előtt a Szigeti Jenőt eltanácsoló kiskatona és társai aktuálisan tudták, mi következik. *Andropov*, a későbbi szovjet pártfőtítká, akkori budapesti nagykövet, az első napokban kevésbé volt tájékozott. És „be volt tojva”, amint Máté Imre mondja. A bejedségét közelről látta a „kurvája”, a Képzőművészeti Főiskola modellje, „Cica” és magyar sofőrje, akiknek aztán el kellett tűnniük, amikor főnöküknek hőssé kellett magasztosulnia. *Artyuk*, a győri városparancsnok (meg a budapestiek oldalára átalált orosz tankosok) nem parancsra, hanem erkölcsi meggyőződésük szerint cselekedtek. Artyuk, idézi Máté Imre, nem volt hajlandó azokra lövetni, „akkikkel tegnap még együtt” teázott és kávézott. *Szigethy Attila* és

Máté Imre jelenlétében felhívta a németországi amerikai katonai parancsnokot, azt ajánlotta, a parancsnoksága alatt álló egységekkel látszatbevonulást rendez Ausztriába, s ez feljogosítja az amerikaiakat a valódi katonai beavatkozásra. Így akart segíteni a Győrben szerveződő ellenálláson. Az amerikai főparancsnok bizonyára azonnal jelentette a szovjet titkosszolgálatnak, akik a lehető leghamarabb likvidálták is a körzet szovjet parancsnokát. Részben hasonlóan jártak el mindazokkal, akiket 1957-ben a politikai hatalom megszilárdulása közben „begyűjtöttek”. A budapesti temetőekben hullahegyek voltak, idézi fel Tóth Zoltán az apja keresésére induló *Hanák Péter* emlékezetét. Tízezreket csuktak börtönbe. Miskolcon például, ahol a köztisztviselőben álló megyei párttitkár és katonai körzetparancsnok részvételének köszönhetően semmiféle atrocitás nem volt, megfélemlítendő a helybelieket, kivégezték a 21 éves *Oláh Miklóst* (idézi fel a történetét, az anya bíró előtti könyörgését és testvére búcsúlevelét *Takácsné Oláh Judit*). Elpusztult életek, kettétört pályák jelzik 1956 következményeit.

Az „Akkor is karácsony volt (1944)” és az „Akkor is karácsony volt. Bölcsészek 1956-ról” című kötetek az egymás mellé rakott interjúkkal, az egymást kiegészítő beszélgetésekkel, egy-egy részmozzanat többféle megközelítésével, a párbeszédbe bekapcsolt levelekkel, nyilatkozatokkal, a szöveg keletkezéstörténetének bevonásával és a szövegformálásra utaló reflexiókkal érdekes, műfajt megújító vállalkozások. És igazolják *Tacitus* gondolatát. „A történetírás legfőbb feladata – olvasható a római történetírónál –, hogy a virtus tettei ne hallgattassanak el, és hogy a hitványnak félnie kelljen az utókor megbélyegzésétől.”

Dobos Mariann (2003): *Akkor is karácsony volt (1944)*.

Bíbor Kiadó, kiadás helye?

Dobos Mariann (2004): *Akkor is karácsony volt*.

Bölcsészek 1956-ról. J és É Bt., Miskolc.

Sipos Lajos
BTK, ELTE

A frazeológiától a terminológiáig, a menedzsmenttől a nyelvhelyességig

Szótárkritikák

Nemcsak a tudományokban, hanem a társadalom működésében, a mindennapokban is új folyamatok, új eszközök és ezekkel együtt új fogalmak jelennek meg, amelyek anyanyelvi értelmezése, idegen nyelvek lexikájával való összevetése sürgősen megoldandó feladat, hiszen az egyértelmű nyelvi kifejezésnek, egymás megértésének záloga a jelentés pontos ismerete.

A sürgető társadalmi igények jól érzékelhetők: egyre több és újabb tartalmú szótárra van szükség. Emellett fontos, hogy a szótárak használói rendelkezzenek azokkal az ismeretekkel, amelyek segítenek kiválasztani a piacon lévő szótárak közül a számukra megfelelő, jó minőségű művet. Az Iskolakultúrában rendszeresen megjelenő szótárkritikák az egyes művek jobb, mélyebb megismerésében, a felhasználók tájékoztatásában, a szótárak iránti széleskörű érdeklődés felkeltésében fontos szerephez jutnak. Az egyes recenziók szerzői objektív szempontok alapján, a művek előnyeit és hátrányait is